

حسین آشوری

قسمت اول

شناخت منابع و آگاهی از سرچشمه های موضوع پژوهشهای همگون در مسیر تحقیق، اولین گام تحقیق است. بسیاری از پژوهشها از مایه وری و استواری تهی هستند، چون سامان دهندگان آن پژوهشها از منابع گسترده و سرچشمه های موضوع، اطلاع درستی نداشته اند، و چنین است که گاهی بحثها تکراری و دیگر گاه در برابر آنچه پیشتر انجام شده است، سست و تنگ مایه اند. محققان باید آنچه را در موضوع پژوهششان، پیشتر از آنها انجام داده اند، از سر تأمل بنگرند و در جهت تکامل و استوار ساختن آن موضوع، گام برگیرند و با تکرار مکررات و توضیح واضحات آب درهاون نکوبند. فرصتها و امکانات را بر باد ندهند و گاه بر لحظاتی که بر سر موضوعی، به جهت عدم اطلاع در کارهای همگون سپری کرده اند، حسرت نخورند.

اینها و جزاینها، نشانگر آن است که منبع یابی و کتابشناسی موضوعات در استوار سازی پژوهشها، جلوگیری از تکرارها، یاری رساندن به تکامل و گسترش ابعاد کاوشهای علمی، بسی سودمند است و کار آمد. «بینات» بر اساس وعده ای که در سرمقاله نخستین شماره، با خوانندگان در میان نهاد، کتابشناسی پژوهشهای عالمان و محققان را درباره تفسیر، سیر تطور آن، تاریخ و چگونگی شکل گیری آن و نیز شناخت جریانها و مشربهای تفسیر نگاری را (که عمری چندان دراز ندارد) چاپ می کند. بدان امید که با این گام آغازین و گامهای دیگری که در این راه بر خواهد گرفت در سیر پژوهش و سامان بخشی به پژوهشهای قرآنی محققان را یاری رساند.

بینات

۶- «اتجاهات التفسیر فی العصر الحدیث فی مصر وسوریه»، فضل حسن احمد عباس، جامعه الازهر: رساله دکتورا من کلیة اصول الدین، ۱۳۹۲هـ = ۱۹۷۲م.

۷- «اتجاهات التفسیر فی العصر الراهن» / «اتجاهات التجدید فی العصر الحدیث».

۸- «اتجاهات التفسیر فی القرن الرابع عشر»، فهد بن عبد الرحمن بن سلیمان الرومی، ۳ جلد، ۱۲۲۸، عربستان سعودی: بی تا، ۱۴۰۷هـ = ۱۹۸۶م.

۹- «اتجاهات التفسیر فی مصر فی العصر الحدیث»، عفت محمد الشراوی، قاهره: رساله ماجستیر من کلیة الآداب بجامعه عين الشمس، ۱۳۸۳هـ = ۱۹۶۳م.

۱۰- «اتجاهات فخر الدین الرازی فی تفسیر القرآن»، فؤاد محمد فهمی، رساله دکتورا من کلیة الآداب بجامعه الاسکندریة، ۱۳۸۴هـ = ۱۹۶۴م.

۱۱- «اتجاهات المنحرفه فی تفسیر القرآن الکریم دوافعها ودفعها»، محمد حسین الذهبی، ۱۱۲، مصر: مکتبه وهبة، سوم، ۱۴۰۶هـ = ۱۹۸۶م؛ دار الاعتصام: ۱۳۹۱هـ.

۱۲- «اتجاه التفسیر فی العصر الحدیث»، مصطفى محمد الحیدی، قاهره: سلسله البحوث الاسلامیه، ۱۳۹۵هـ = ۱۹۷۵م.

۱۴- «اثر القرآن علی نهج التفكير النقدي عند ابن تیمیه»، محمود سعید الکردي، ۲۳۰، لیبی: الدار الجماهيرية، اول، ۱۳۹۵هـ.

در این مجموعه منابع و کتابهای معرفی شده در سه بخش می باشند.

۱. کتابهایی که به صورت مستقل در این موضوع تألیف شده اند.

۲. کتابهایی که فصلهایی از آن در ارتباط با روشهای تفسیری است و با تعیین شماره صفحه مشخص شده اند.

۳. مقالات و رساله‌هایی که در این موضوع نگاشته شده اند.

که به ترتیب در چند قسمت معرفی می شوند.

در این معرفی:

نام کتاب، مؤلف، وضعیت ناشر و نشر، تاریخ نشر، مترجم و محقق آن ذکر شده است.

بخش اول

۱- «الآلوسی مفسراً»، محسن عبد الحمید، ۳۷۲، بغداد: مطبعة المعارف، ۱۳۸۸هـ = ۱۹۶۸م.

۲- «ابن القیم ومن آثاره العملية»، احمد ماهر محمود البقری، ۴۱۰، قاهره: مکتبه نهضة الشرق، چهارم، ۱۴۱۰هـ = ۱۹۹۰م.

۴- «اتجاهات التجدید فی تفسیر القرآن الکریم»، محمد ابراهیم شریف، ۷۶۷، قاهره: دار التراث، اول، ۱۴۰۲هـ = ۱۹۸۲م.

۵- «اتجاهات التجدید فی العصر الحدیث»، عبد المجید عبد السلام المحتسب، / ۳۳۳، بیروت: دار الفكر، اول، ۱۳۹۳هـ = ۱۹۷۳م.

- ٢١- «اضواء على خواطر الشيخ الشعراوي و
منهجه في تفسير القرآن الكريم»، محمد
امين ابراهيم التندى، ١٠٤، قاهره: مكتبة
التراث الاسلامى، بى تا.
- ٢٢- «الاضواء القرآنية في اكتساح الاحاديث
الاسرائيلية و تطهير البخارى منها»،
السيد صالح ابو بكر، بى جا: مطابع محرم
الصناعيه، ١٣٩٤هـ = ١٩٧٤م.
- ٢٣- «اعلام الدراسات القرآنية فى خمسة
عشر قرناً»، مصطفى الصاوى الجوينى،
٣٨١، اسكندرية: منشأة المعارف، ١٩٨٢م.
- ٢٤- «الاكسير فى اصول التفسير»، ابى الطيب
محمد صديق خان بن السيد حسن القنوجى
الهندي.
- ٢٥- «الاكسير فى علم التفسير»، الطوفى
سليمان بن عبد القرى بن عبد الكريم
الصرصرى البغدادى، ٣٧٦، مصر: مكتبة
الآداب، بى تا.
- ٢٦- «الامام الشوكاني مفسراً»، محمد حسن
بن احمد الغمارى، ٣٥٧، عربستان سعودى:
دار الشروق، اول، ١٤٠١هـ = ١٩٨١م.
- ٢٧- «الامام القرطبي شيخ ائمة التفسير»،
مشهور حسن محمود سلمان، ٢٦١، دمشق:
دار القلم، اول، ١٤١٣هـ = ١٩٩٣م.
- ٢٨- «الايروانيون و الآدب العربى» (رجال علوم
القرآن)، قيس آل قيس، ج ١، ٥٥٧، تهران:
مؤسسة التحقيقات و البحوث الثقافية، بى
تا.
- ٢٩- «بحوث فى اصول التفسير»، محمد بن
= ١٩٨٦م.
- ١٥- «اثر المترجمات فى مناهج التفسير
القرآنى حتى نهاية القرن الخامس
الهجرى»، شحات السيد زغلول، رساله
دكتوراه من كلية الآداب بجامعة
الاسكندرية، ١٣٨٨هـ = ١٩٦٨م.
- ١٦- «الاسرائيليات فى التفسير و الحديث»،
محمد السيد حسين الذهبى، قاهره: دار
النصر، ١٣٩٢هـ = ١٩٧١م؛ دمشق: دار
الايمان، دوّم، ١٤٠٥هـ.
- ١٧- «الاسرائيليات و اثرها فى كتب
التفسير»، رمزى نعاى، ٤٩٣، دمشق: دار
القلم؛ بيروت: دار الضياعه، ١٣٩٠هـ =
١٩٧١م.
- ١٨- «اصول التفسير» (مجرداً عن النقايه)،
جلال الدين عبد الرحمن ابى بكر السيوطى،
محقق: جلال الدين القاسمى، دمشق: بى تا،
١٣٢١هـ = ١٩١٢م.
- ١٩- «اصول التفسير بين شيخ الاسلام ابن
تيميه و بين غيره من المفسرين»، عبد الله
ديريه ابتسدون، مديته متوره: رساله
ماجستير من جامعه الاسلاميه، ١٤٠٥هـ =
١٩٨٥م.
- ٢٠- «اصول التفسير لكتاب الله المنير» خالد
عبد الرحمن العك، ٤٩٦، دمشق: مطبعة
فارابى، ١٣٨٨هـ = ١٩٦٨م؛ بيروت: دار
النفائس، دوّم، ١٤٠٦هـ = ١٩٨٦م.
- ٢١- «اصول التفسير و قواعدده» «اصول
التفسير لكتاب الله المنير»

قاهره: مکتبه ابن تیمیة و دار الاعتصام، بی تا.

۳۹- «تاریخ التفسیر»، قاسم القیسی، ۱۷۹، بغداد: مکتبه الجمع العراقی، ۱۳۸۵هـ = ۱۹۶۶م.

۴۰- «تاریخ تفسیر قرآن کریم»، حبیب الله جلالیان، ۲۳۶، تهران: انتشارات اسوه، اول، ۱۳۷۲ش.

۴۱- «تاریخ القرآن و التفسیر»، عبد الله محمود شحاته، ۱۹۸، مصر: الهيئة المصرية العامة للكتاب، ۱۳۹۲هـ = ۱۹۷۲م.

۴۲- «تاریخ و روش تفسیر در قرآن»، سید محمد حسین طباطبائی، ۲۲، تهران: بنیاد فرهنگی امام رضا (ع)، ۱۳۶۱ش.

۴۳- «التجیر فی علم التفسیر»، جلال الدین عبد الرحمن ابی بکر السیوطی، ۲۲۴، بیروت: دار الکتب العلمیة، اول، ۱۴۰۸هـ = ۱۹۸۸م.

۴۴- «تحفة الفقیر ببعض علوم التفسیر»، محمد بن سلامة الاسکندری، مخطوط بالازهر، رقم ۳۰۸.

۴۵- «تحقیق درباره شخصیت ابن عباس وروش تفسیر او»، سید ابراهیم میر باقری، ۳۷۹ پایان نامه دکتری از تهران: دانشکده الهیات و معارف قرآن، بی تا.

۴۶- «تحقیق در نخستین تفسیر فارسی موجود»، موسوم به ترجمه تفسیر طبری، شاهرخ محمد بیگی، ۳۵۱، پایان نامه دکتری از: دانشگاه تربیت مدرس،

لطفی الصبغ، ۳۴۶، بیروت: المکتب الاسلامی، اول، ۱۴۰۸هـ = ۱۹۸۸م.

۲۰- «بحوث فی اصول التفسیر و مناهجه»، فهد بن عبد الرحمن بن سلیمان الرومی، ۱۸۶، ریاض: مکتبه التوبة، اول، ۱۴۱۳هـ

۲۱- «بحوث فی تفسیر القرآن»، جمال الدین عیاد، قاهره: دار الجمالی، ۱۳۸۷هـ = ۱۹۶۷ - بیروت: دار الفكر، ۱۳۹۸هـ = ۱۹۷۸م.

۲۲- «بحوث فی تفسیر القرآن الکریم» (تاریخ، اتجاهاته، مناهجه)، محمد ابراهیم شریف، قاهره: مطبعة المدينة و دار السلام، ۱۴۰۶هـ = ۱۹۸۶م.

۲۳- «البدن الزرکشی مورخاً»، محمد کمال الدین عز الدین، ۲۹۵، بیروت: عالم الکتب، اول، ۱۴۰۹هـ = ۱۹۸۹م.

۲۴- «بدع التفاسیر» / «کتاب بدع التفاسیر». ۲۵- «البغوی الفراء و تفسیره للقرآن الکریم»، محمد ابراهیم شریف، ۵۱۵، قاهره: مطبعة المدينة و دار السلام، اول، ۱۴۰۶هـ = ۱۹۸۶م.

۲۶- «البغوی و منهجه فی التفسیر»، عفاف عبد الغفور حمید، ۲۲۴، عمان: دار الفرقان، ۱۴۰۲هـ = ۱۹۸۲م - بغداد: مطبعة الارشاد، ۱۹۸۳م.

۳۷- «بین ابی حیان و الزمخشری»، یحیی الشاوی المغربي. مخطوط بالازهر: رقم ۱۲۵۴ رافعی ۲۶۶۴۱.

۲۸- «بین الشیعة و السنة دراسة مقارنة فی التفسیر و اصوله»، علی السالوس، ۳۱۶،

- ۵۵- «تفسیرات حدیثه لقرآن المسلمین»، بیلجون - ج. م. س، لیدن بریل: ۱۳۸۱ هـ = ۱۹۶۱ م.
- ۵۶- «تفسیرات ابن عباس الصحیحة فی الثلثین الاخیرین من القرآن الکریم»، آدم محمد علی، کرسالة دکتوراه من الجامعة الاسلامیة فی المدینة.
- ۵۷- «تفسیر به رأی و هرج و مرج ادبی»، زیر نظر: ناصر مکارم شیرازی، ۹۲، قم: مؤسسه مطبوعاتی هدف، بی تا.
- ۵۸- «تفسیر الشهرستانی المسمی بمفاتیح الاسرار و مصابیح الابرار» للامام محمد بن عبد الکریم الشهرستانی، دراسة و تحقیق، محمد علی آذر شب، ۸۰۵، رساله دکتري از دانشگاه تهران، دانشکده الهیات، ۱۳۶۵ ش = ۱۴۰۶ هـ.
- ۵۹- «تفسیر الصحابة: مميزات، خصائصه، مصادره، قيمته العلمیه»، محمد عبد الرحيم، ۱۱۸، قاهره: مكتبة التراث الاسلامی، بی تا.
- ۶۰- «التفسیر الصوفی للقرآن عند الصادق»، علی زیعور، ۲۷۲، بی جا: دار الاندلس، اول، ۱۹۷۹ م.
- ۶۱- «التفسیر الصوفی للقرآن الکریم عند نعم الدین الدایه»، سید عبد التواب هادی، رساله دکتوراه من کلیة اصول الدین بجامعة الازهر.
- ۶۲- «تفسیر ابن عباس و مروياته فی کتب التفسیر»، عبد العزیز عبد الله الحمیدی، دانشکده علوم انسانی، ۱۳۷۲ ش.
- ۴۷- «تحقیق در تفسیر ابو الفتوح رازی»، عسگر حقوقی، ۲۵۰، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۴۶ ش.
- ۴۸- «تحقیق حول ابن عباس و مکانته فی التفسیر والمعارف الاخری»، سید محمد باقر حجتی، ۲۲۲، بیروت: دار الروضة، اول، ۱۴۱۰ هـ = ۱۹۹۰ م.
- ۴۹- «ترتیب العلوم»، یوسف مرعشلی، ۱۶۳.
- ۵۰- «ترجمه الفوز الکبیر فی اصول التفسیر»، احمد شاه ولی الله الدهلوی، مترجم، محمد منیر دمشقی، ۱۳۰، دمشق: دار قتیبه، ۱۴۰۹ هـ.
- ۵۱- «ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب مذاهب التفسیر الاسلامی»، گلذریهر، مترجم و محقق: اسماعیل نوذریان، ۱۲۴، پایان نامه فوق لیسانس از دانشگاه تهران، دانشکده الهیات، ۱۳۵۴ ش.
- ۵۲- «ترجمه و تحقیق کتاب المبادئ العامة لتفسیر القرآن»، محمد حسین علی الصغیر، مترجم: محسن مشعل، ۱۵۳، پایان نامه کارشناسی ارشد از دانشگاه تهران، بی تا.
- ۵۳- «تصویبات فی فهم بعض الايات»، صلاح عبد الفتاح الخالدي، ۲۵۵، دمشق: دار القلم، اول، ۱۴۰۷ هـ = ۱۹۸۷ م.
- ۵۴- «تطور تفسیر القرآن قرآنة جدیده»، محسن عبد الحمید، ۲۴۸، بغداد: جامعه بغداد، بیت الحکمه، بی تا.

رساله الماجستير في التفسير بكلية الدراسات العليا في الجامعة الاردنية، ١٩٩٢م.

٧٢- «تفسير المعتزلة للقرآن الكريم، تاريخه و منهجه»، محمود كامل احمد عبد المنعم، مدينة منوره: رساله ماجستير من كلية الآداب بجامعة عين الشمس، ١٣٩٣هـ = ١٩٧٢م.

٧٣- «التفسير الموضوعي والفلسفة الاجتماعية في المدرسة القرآنية»، السيد محمد باقر الصدر، ١٩٢، بيروت: الدار العالمية، ١٤٠٩هـ = ١٩٨٩م.

٧٤- «التفسير النبوي، خصائصه و مصادره»، محمد عبد الرحيم محمد، ١٥٠، قاهره: مكتبة الزهراء، أول، ١٤١٣هـ = ١٩٩٢م.

٧٥- «التفسير النبوي في القرآن الكريم»، عواد بلال معيض الزويرعي العوقى، مدينة منوره: رساله ماجستير من جامعة الاسلام. ٧٦- «التفسير: نشأته، تدرجه، تطوره»،

كاراده قو، مترجم: دائرة المعارف الاسلاميه: (ابراهيم خورشيد، عبد الحميد يونس، حسن عثمان)، ١٠٦، بيروت: دار الكتب اللبناني، أول، ١٩٨٢م.

٧٧- «تفسير و تفاسير جديد»، بهاء الدين خرمشاهي، ٢٢٨، تهران: انتشارات كيهان، أول، ١٣٦٤ش.

٧٨- «التفسير و التفاسير الحديثه»، بهاء الدين خرمشاهي، مترجم، عصام حسن، ١٩١،

مكه: رساله دكتوراه من كلية الشريعة بجامعة ام القرى، ١٤٠٠هـ = ١٩٨٠م.

٦٢- «التفسير العلمى للقرآن فى الميزان»، احمد عمر ابو حجر، ٥٦٣، بيروت: دار قتيبه، أول، ١٤١١هـ = ١٩٩١م.

٦٤- «التفسير عند اهل البيت (ع)»، السيد محمد باقر الحكيم، ٥٨.

٦٥- «تفسير قتاده، دراسة للمفسر و منهج تفسيره»، عبد الله ابو السعود بدر، ١٢٥، قاهره: عالم الكتب، ١٣٩٩هـ = ١٩٧٩م.

٦٦- «تفسير القرآن بالقرآن عند العلامة الطباطبائى»، خضير جعفر، ٤٠٠، قم: دار القرآن الكريم، أول، ١٤١١هـ.

٦٧- «تفسير القرآن الكريم من لسان العرب لابن منظور»، رضوان بن شقرون، مغرب: دار البيضاء، بى تا.

٦٨- «التفسير القرآنى و اللغة الصوفيه فى فلسفة ابن سينا»، حسن عاصى، ٣٩٠، بيروت: المؤسسة الجامعية، أول، ١٤٠٣هـ = ١٩٨٣م.

٦٩- «تفسير كلامى قرآن مجيد»، محمد حسين روحانى، ٢٤٧، تهران: انتشارات توس، أول، ١٣٧٠ش.

٧٠- «التفسير: معالم حياته، منهجه اليوم»، امين الخوتى، قاهره: دار العلمين، ١٣٦٥هـ = ١٩٤٤م.

٧١- «تفسير مجمع البيان للشيخ ابو على الفضل بن الحسن الطبرسى»، دراسة و تحقيق: حسنيه عبد الله حسن حويج، ٢٥١،

- بيروت: دار الروضه، أول، ١٤١١هـ = ١٩٩١م.
- ٧٩- «التفسير و رجاله»، محمد الفاضل ابن عاشور، ١٩٨، تونس: دار الكتب الشرقية، ١٩٦٦م.
- ٨٠- «التفسير والمفسرون»، محمد حسين الذهبي، ٢ جلد، ١: ج، ٢: ج، ٤٩٢-٤٣٩، قاهره: دار الكتب الحديثه، دوم، ١٣٩٦هـ = ١٩٧٦م - قاهره: مكتبة وهبه، ١٤٠٩ در ٣ جلد.
- ٨١- «التفسير و مناهجه في ضوء المذاهب الاسلاميه»، محمد بسيونى، قاهره: مطبعة الامانه، ١٣٩٧هـ = ١٩٧٧م.
- ٨٢- «التفصيل في الفرق بين التفسير و التأويل»، حامد العمادى، مخطوط: دار الكتب المصرية، رقم ٣٤٤٤ مجاميع.
- ٨٣- «توسيح التفسير في قواعد التفسير و التأويل»، محمد بن سليمان التنكابنى، محقق: جعفر السعيدى الجيلانى (الغيلانى)، ٢٣٢، قم: انتشارات كتاب سعدى، أول، ١٤١١هـ.
- ٨٤- «التيسير في قواعد علم التفسير»، محمد بن سليمان الكافيلى، ٣٥٠، دمشق: دار القلم؛ رياض: دار الرفاعى، ١٤١٠هـ = ١٩٩٠م.
- ٨٥- «ابن تيميه و جهوده في التفسير»، ابراهيم خليل بركه، ٢٠٠، بيروت: المكتب الاسلامى، أول، ١٤٠٥هـ = ١٩٨٤م.
- ٨٦- «الامام ابن تيميه و موقف من قضية التأويل»، محمد السيد الجليدى، ٤٥٤، قاهره:
- المطابع الاميريه، ١٣٩٣هـ = ١٩٧٣م - بيروت: مكتبة العصريه، ١٤٠٢هـ = ١٩٨٢م.
- ٨٧- «ابن جرير الطبرى و منهجه في التفسير»، محمد بكر اسماعيل، ١٨٤، قاهره: دار المنار، أول، ١٤١١هـ = ١٩٩١م.
- ٨٨- «ابن جزى و منهجه في التفسير»، على محمد الزبيرى، ٢ جلد، دمشق: دار القلم، أول، ١٤٠٧هـ = ١٩٨٧م.
- ٨٩- «الامام جلال الدين السيوطى و جهوده في التفسير و علوم القرآن»، عبد الفتاح خليفه الغزنواى، رساله دكتوراه من كلية اصول الدين بجامعة القاهره، ١٣٩٤هـ = ١٩٧٤م.
- ٩٠- «ابن الجوزى بين التأويل والتفويض»، احمد عطيه الزهرانى، مكه: جامعه ام القرى، ١٣٩٦هـ = ١٩٧٦م.
- ٩١- «الحافظ ابن كثير و منهجه في التفسير»، اسماعيل سالم عبد العال، رساله ماجستير من كلية دار العلوم بجامعة الازهر، ١٣٩١هـ = ١٩٧١م.
- ٩٢- «الحاكم الجشيمى و منهجه في تفسير القرآن»، عدنان زرزور، ٥١٠، بيروت: مؤسسة الرساله، بى تا.
- ٩٣- «حبر الامة عبد الله بن عباس و مدرسته في التفسير بمكة المكرمه»، عبد الله محمد سلقينى، ٢٢٤، قاهره: دار السلام، سوم، ١٤٠٧هـ = ١٩٨٦م.
- ٩٤- «الحديقة النديه في المواضع التفسيرية»،

- قاسم القیسی، بغداد، بی‌نا، ۱۳۶۱هـ = ۱۹۴۰م.
- ۹۵- «حقایق التفسیر القرآنی (کتابا الصادق)»، از ۴۷ الی ۱۸۲۳.
- ۹۶- «أبو حیان الاندلسی و منهجه فی تفسیر القرآن»، علی الشباح، رساله دکتوراه من کلیة الشریعة التونسیه، ۱۴۰۱هـ = ۱۹۸۱م.
- ۹۷- «أبو حیان المفسر و منهجه و آرائه فی التفسیر»، محمد عبد المنعم محمد الشافعی، رساله دکتوراه من کلیه اصول الدین بجامعة الازهر، ۱۳۹۲هـ = ۱۹۷۲م.
- ۹۸- حمید الدین الفراحی و منهجه فی تفسیر القرآن و اثر ذلك فی الهند، سید سعید حسن العابدی، رساله دکتوراه من کلیه اصول الدین بجامعة الازهر، بی‌نا.
- ۹۹- «الخطوط و الاتجاهات العامة للتفسیر عند اهل البيت»، محمد مهدی الآصفی، قم، مؤسسه البعثة، بی‌نا.
- ۱۰۰- «دراسات اسلامیه فی التفسیر و التاريخ»، محمد الغرب موسی، بیروت: مؤسسه العربیة، ۱۴۰۱هـ = ۱۹۸۰م.
- ۱۰۱- «دراسات فی اصول تفسیر القرآن»، محسن عبد الحمید، ۱۷۳، مغرب: دار الثقافة، دوم، ۱۴۰۴هـ = ۱۹۸۴م.
- ۱۰۲- «دراسات فی التفسیر»، محمد بلتاجی، ۲۶۴، قاهره: مکتبه الشباب، ۱۹۸۹م.
- ۱۰۳- «دراسات فی التفسیر»، محمد نبیل غنایم، ۲۰۵، قاهره: دار الصابونی و دار الهدایه، دوم، ۱۴۱۳هـ = ۱۹۹۲م.
- ۱۰۴- «دراسات فی التفسیر»، مصطفی زید، ۲۳۰، قاهره: دار الفكر العربی، ۱۳۸۷هـ = ۱۹۶۸م.
- ۱۰۵- «دراسات فی التفسیر الموضوعی للقصص القرآنی»، احمد جمال العمری، ۴۲۲، قاهره: مکتبه الخانسی، اول، ۱۴۰۶هـ = ۱۹۸۶م.
- ۱۰۶- «دراسات فی التفسیر و اصوله»، محی الدین بلتاجی، ۲۳۹، دوحه: دار الثقافة، ۱۹۸۷م.
- ۱۰۷- «دراسات فی التفسیر و رجاله»، ابو الیقظان عطیة الجبوری، ۲۴۸، بیروت: دار الندوة الجدیده، دوم، ۱۴۰۶هـ = ۱۹۸۶م.
- ۱۰۸- «دراسات فی التفسیر و المفسرین»، عبد القهار داود العانی، ۲۲۷، بغداد: مطبعة اسعد، ۱۹۸۷م.
- ۱۰۹- «دراسات فی القرآن»، سید احمد خلیل، ۱۶۵، مصر: دار المعارف، ۱۹۷۲م.
- ۱۱۰- «الامام الدهلوی، منهجه فی التفسیر و آرائه فی مباحث علوم القرآن»، خلیل الرحمن سجاد، رساله ماجستير من جامعه الاسلامیه بمدينه المنوره، ۱۴۰۵هـ = ۱۹۸۵م.
- ۱۱۱- «الرازی مفسراً»، محسن عبد الحمید، ۳۴۸، بغداد: دار الحریة، ۱۳۹۴هـ = ۱۹۷۴م.
- ۱۱۲- «الرازی من خلال تفسیره»، عبد العزیز المجدوب، ۲۲۲، لیبی، تونس: الدار العربیة للکتاب، دوم، ۱۴۰۰هـ = ۱۹۸۰م.